

הבנות וכוונות בתפילה

הדסה שפרן

מזכרת
משמחת בת המצוה
אדר תשס"ו

תפילה – הקדמה

למה עד תפילת שמונה עשרה – העמידה – מותר (ואפילו ראוי) להתפלל בקול רם, אבל שמונה עשרה מתפללים בלחש? מכיוון שלפני העמידה

צריך להתעורר, אבל העמידה רק בין הקב"ה וביני - זה פרטי. המילה "להתפלל"

זה הזמן לבקש מהקב"ה את כל בקשותינו הפרטיים. היא לשון התפעל – זאת אומרת שעושים

הפעלה לעצמך. אבל אנו

מתפללים להקב"ה לא לעצמינו!

איך זה יכול להיות? ה' לא צריך את

התפילות שלנו, והוא לא, ח"ו, צריך

להשתנות. אנו מתפללים לשפר

את עצמינו ולהגביה הרמה

הרוחנית שלנו כדי שנזכה

לקבל מה שנגזר

עלינו באופן קל

ולא באופן

קשה.

כל

ברכה

מתחילה

עם המילים

"ברוך אתה ה'."

מאיפה יש לנו את החוצפה

לברך את ה'? הלא כל הברכות

באים מהקב"ה?! התשובה היא

שאנחנו לא אומרים "אני מברך אותך ה',"

אלא, אנחנו רק מציינים עובדה: ה' הוא מבורך.

ברכת השחר

מתחילים

ברכות השחר עם ברכת
על נטילת ידיים, ואשר יצר -
ששניהם ברכות על הגוף – ואז
מיד מברכים לעסוק בדברי
תורה, והערב נא, אשר בחר
בנו מכל העמים ונתן לנו את
תורתו, ואלקי נשמה – שהם
ברכות על הנשמה ועל התורה.
מה הקשר?! הנה התשובה: מה
הגוף יכול לעשות בלי הנשמה?
ומה הנשמה יכולה לעשות בלי
הגוף? ומה שניהם שווים בלי
התורה? לכן, אנחנו מברכים
אחד מיד אחרי השני.

אחרי

שמברכים ברכה על
אוכל מיד לוקחים ביס.
גם אחרי שמברכים על
התורה מיד לומדים
תורה. לכן אומרים
יברכך ה', שזה פסוק
מהתורה, ואלו דברים,
שזו רשימה של מצוות
ש-יתלמוד תורה כנגד
כולם.

מקורות והודות

1. הקדוש ברוך הוא

1. סדור קול יעקב (ארטסקרול)
2. סדור קריאת שמע (ארטסקרול)
3. משנה ברכות, פרק ה'
4. 'חוברת לימוד ועבודה, תפילת שמונה עשרה', ביה"ס אורות בניס
5. 'העצמת התפילה' חוברת מקורות לימוד עצמי ממבצע תוכנית הלימוד של נשות נופי אביב. המקורות מ: נתיב בינה, הרב יששכר יעקובסון
6. הצוות והתלמידות מקמפיוסקילס
7. רב ארי וחיה שיימס

קריאת שמע

מהמילה "שמע" לומדים שצריך לאמר קריאת שמע בקול שמספיק חזק שאפשר לשמוע את עצמך.

לפני שאומרים קריאת שמע מכוונים לקיים מצוות עשה של קריאת שמע פעמיים בכל יום.

חז"ל

אמרו שמי

שמאריך

במילה

"אחד"

הקב"ה

יאריך את

חייו.

ראשי תבות האותיות

ש-מ-ע (אבודרהם):

- מה צריכים לעשות כדי להגיע לקבלת עול מלכות שמים? שאו מרום עיניכם – דע שתמיד יש תועלת.
- מתי הזמן הכי מתאים לזה? שחרית, מנחה, וערבית.
- למי לפנות? ש-די מלך עליון.
- אם עושים כל זאת, מגיעים לקבלת עול מלכות שמים (סדר הפוך)

לפני

שאומרים

"שמע"

ישראל"

מכוונים

לקבל עול

מלכות

שמים.

אחד: נוהגים להאריך את

האותיות באחד ולכוון על:

$א=1$ – ה' אחד

$ח=8$ – ה' ממליך ב-7 רקיעי

שמים והארץ $(8=7+1)$

$ד=4$ – ה' מושל ב-4 רוחות העולם

ה-ע ב"שמע" וה-ד

ב'אחד' הם בולטים. למה?

הם מאייתים את המילה **עד**.

כשאומרים שמע אנו 'עדים'

שה' הוא האלקים והוא אחד.

**לפני שאומרים
את פרק ואהבת,
מכוונים לקבלת
עול תורה ומצוות.**

**ה' אלקינו – ה' מסמל מידת
הרחמים, ואלקינו מסמל מידת
הדין. אם ה' מתייחס אלינו
במידת הדין וגם במידת הרחמים,
לא משנה, אנחנו עדיין אוהבים
אותו.**

ואהבת – איך אפשר לצוות על בן אדם לאהוב!?

שהקב"ה מצווה אותנו לאהוב – זאת ההוכחה
שיש בנו את היכולת לאהוב את ה'! רש"י אומר
שהתורה עצמה, בפסוק
הבא, מסבירה איך לבצע
אהבת ה': "והיו הדברים
האלה אשר אנכי מצווך
היום על לבבך." אם
אנו תמיד חושבים
על הקב"ה גדלותו,
בריאותו הנפלאות,
ואיך שהוא מתחשב
בכל דבר ודבר – במילים
אחרות, "על לבבך" –
אנו נגיע לאהבת ה'.

**ואהבת – מכוונים
על קיום מצוות
עשה לאהוב את ה'.**

**בתוך קריאת שמע יש
רמזים לעשרת הדברות.**
בפסוק הראשון, 'שמע', יש
רמזים לשתי הדברות הראשונות.
"שמע ישראל ה' אלקינו"
רמז ל"אנכי ה'" ו"ה' אחד"
רמז ל"לא יהיה לך". שתי
הדברות הראשונות כוללות
את כל תרי"ג מצוות: "אנכי
ה'" כנגד כל מצוות עשה, ו"לא
יהיה לך" כנגד כל מצוות לא
תעשה. אז כשאומרים שמע
בכוונה מקבלים את כל המצוות
כולן – עול מלכות שמים!

מצוד היום

אל תסתכלו

על המצוות

כמיושנות,

אלא כהכרזה

מלכותית חדשה

שקבלתם היום.

לבבך – חז"ל מדגישים שהפסוק

משתמש בלשון "לבב" (עם 'ב' כפול)

במקום המילה "לב." מזה לומדים

שאנו צריכים לאהוב את ה' בלב כפול.

רש"י מסביר שאנו צריכים לאהוב

את ה' גם ביצר הטוב וגם ביצר הרע.

איך אוהבים את הקב"ה עם היצר

הרע?! למשל, משתמשים במדה שללי,

כמו תאוות כסף, למטרה טובה, כמו

לאסוף צדקה לעניים.

ושנתם

- מלשון 'שנן' – חד כמו חכם – שצריך להיות מספיק חכם בתורה כך שכאשר ילדיך ישאלו שאלות על התורה, מיד תדע איך לענות.
- מלשון 'שנה' – ללמד ולחזור.

ושנתם - ודברת

ושנתם – לשון רבים.

ודברת – לשון יחיד.

האחריות ללמד

בנינו נופלת גם על

הקהילה (רבים) וגם

על ההורים (יחיד).

ודברת בס': תורה צריך

להיות חלק מהשיחה יומיומית

ולא רק בתוך שיעור, בית ספר,

בית כנסת וכו'. זאת אומרת

בשבתך בביתך ובלכתך בדרך

ובשכבך ובקומך. אם תמיד

חוזרים ומדברים על התורה,

לא שוכחים מה שלומדים בה.

מתי אומרים קריאת שמע?

ובשכבך – בערב
ובקומך – ובבקר

בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך -

בשבתך בביתך – בארץ ישראל
ובלכתך בדרך – בגלות
ובשכבך – במצב שפל
ובקומך – ובמצב מאושר
תמיד ניתן לקיים **ודברת בס**.

וכתבתם על מזוזות ביתך ובשערך

- בתוך המזוזה נכתבים שני הפרקים הראשונים בקריאת שמע – **ואהבת, ו-והיה אם שמע**.
- בצד השני של המזוזה נכתב השם של הקב"ה 'ש-די'. יש אומרים שזה ראשי תבות ל' שומר דלתות ישראל'.
- בתחתית הצד השני נכתב **כוזו במוכסז כוזו**. אם קוראים את זה עם האליף-בית של הקבלה (א=ב, ב=ג, וכו') מקבלים ה' **אלקינו ה'**.

מה תפקידה של המזוזה?

המזוזה היא תזכורת שכל מה שיש לנו שייך לקב"ה. מה הנכס הכי יקר שיש לבן אדם אם לא הבית? לכן, כל פעם שנכנסים ויוצאים מחדר בבית, נוגעים במזוזה, נושקים את האצבעות שנגעו במזוזה, וחושבים 'לה' השלטון'.

קשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך

זאת מצוות תפילין.
המילה "תפילין" היא לשון רבים למילה 'תפילה'.

לפני שאומרים והיה אם שמוע, מכוונים לקבלת העיקרון של שכר ועונש.

שמוע תשמעו – למה כתוב בלשון כפול? אם אתם שומרים את המצוות שכבר שמעתם, יותר קל לשמור את המצוות שתשמעו בעתיד.

היום – צריכים לעשות את המצוות בזריזות – **היום**, כמו שלא יהיה עוד הזדמנות מחר.

ולעבדו בכל לבבכם – מה היא עבודת הלב? תפילה!

נתתי מטר ארצכם בעתו – הברכה הראשונה שמוזכר בפרק הזה היא מטר. למה? כי הכל תלוי במטר בעתו. עם יש מטר, יש עשב, אם יש עשב יש אוכל לצאן ולבקר, אם יש אוכל לצאן ולבקר יש בריאות, וכו'.

מטר – מטר הוא מתנה מהקב"ה, סמל שהקב"ה מרוצה מעם ישראל. לעומת זאת, **גשם** הוא משהו 'טבעי' ולא דווקא קשור להתנהגותינו.

בעתו – בזמנו. לפי רש"י: מדובר על זמן שנוח לנו, בלילה כשאנו בבית ולא יוצאים, שהמטר לא יפריע לנו.

ואספת דגנך – רמז ללא תגנוב!

ואכלת ושבעת – לפי רש"י, זו ברכה על הלחם בתוך הבטן שלנו. לא יהיה צורך לאכול הרבה – נשבוע ממה שנאכל.

השמרו לכם פן יפתה לבבכם – אזהרה זאת באה מיד אחרי רשימה של השכר שנקבל אם 'שמוע תשמעו'. מזה לומדים שצריכים להזהר דווקא בזמן שובע לא לשכוח שהכל מגיע מהקב"ה ולא מ'עוצם ידי'.

ולמדתם אתם – 'אותם' כתוב עם חולם חסר, אז אפשר לקרוא את זה 'ולמדתם אתם'. מזה לומדים שלא מספיק לשלוח הילדים ללמוד תורה, גם **אתם** חייבים ללמוד תורה ולהיות

ד ו ג מ א
לבניכם.

כימי השמים על הארץ
פשט: לעולם. אם לומדים ומקיימים את התורה בעולם הזה, אז חיי שעה בעולם הזה יהיו שווים בערכם כחיי הנצח בעולם הבא.

הארץ הטובה
– אם לא שמים לב, השובע יכול להביא, ח"ו, לע"ז ולשכחת הקב"ה ובסוף לגלות.

אותנו שגם בגלות אנחנו חייבים ללמוד תורה ולשמור את המצוות. אחרים אומרים שזה רמז איך למנוע את כל העונשים שכתוב בפסוקים הקודמים **ושמתם...וקשרתם...למען ירבו ימיכם'**

אשר נשבע ה'

לאבתיכם לתת להם

– לא כתוב **לכם** אלא **להם**, האבות. אבל האבות מתו לפני אלפי שנים! זה רמז לתחית המתים.

בתחית המתים האבות יקומו והם בעצמם ירשו את הארץ.

אשר ה' נתן לכם

הפרקים של קריאת שמע נכתבו בתורה,

לפני שהקב"ה נתן לנו את ארץ ישראל. אז למה המילה "נתן" כתוב בלשון הווה? כי כאשר הקב"ה מבטיח משהו, זה נחשב כאילו זה כבר קרה.

ושמתם – וקשרתם

למה יש עוד תזכורת למצוות מזוזה ותפילין דווקא פה? התזכורת הזאת מופיעה מיד אחרי שקראים על גלות ללמד

ואבדתם מהרה 'מעלי'

- גלות. אם זה היה מדובר על מתה היה כתוב 'ואבדת עלי'

**לפני שאומרים ויאמר,
מכוונים לקיים מצוות
עשה של זכירת יציאת
מצרים בכל יום.**

במקומות רבים בתורה מוזכרת יציאת מצרים. למה נבחר
דווקא הקטע **ויאמר** שעל ידי אמירתו מקיימים את מצוות
זכירת יציאת מצרים? מכיוון **שבפרק זה גם מוזכר עוד 4**
מצוות: יציאת, זכירת כל המצוות, לא תתרו אחרי לבבכם
- ע"ז, לא תתרו אחרי עיניכם - חטאים.

ויאמר...לאמר

- לדורות.
- כשהמילה "לאמר" מופיעה בקשר למצווה - כמו פה
- זה רמז שלמרות שיש רק קטע קטן שמתאר את
המצווה בתורה שבכתב, בתורה שבע"פ המצווה
כתובה באריכות עם כל פרטיה (כמות החוטים, אופן
הקשירה, סוג
הבד, וכו').

וראיתם אתו

מכיוון שמצוות יציאת היא לראות את
היציאת - ז"א שזה מצוה שעושים אותה
לאור יום - לכן היא מצוות עשה שהזמן
גרמא ונשים פטורות ממנה.

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי

המטרה במצוות יציאת היא להגיע לדרגה שלא יהיה צורך
בתזכורות חיצוניות, אלא שאנו בעצמנו בתמידות נזכור את
ה' ותורתו ומצותיו.

תפילת

האבות קבעו להתפלל שלש פעמים בכל יום

שחרית, מנחה ומעריב.
אנשי כנסת הגדולה ניסחו
את המילים המדויקות
של תפילת העמידה
בזמן בית שני.

לתפילת העמידה יש שלש חלקים

- שבח לה' – 3 ברכות
- בקשות – 12 ברכות
- הודות לה' – 3 ברכות

הבקשה
הראשונה היא

אתה חונן לאדם דעת

- זובינה. למה? יש שתי סיבות:
- זאת התכונה שמבדילה ביננו לבין החיות.
 - צריכים בינה כדי לבקש דברים נכונים במקום דברים לא חשובים.

העמידה

אם את לא יכולה
להתרכז בכל תפילת
העמידה, הכי חשוב להתרכז
בברכה **מגן אברהם**, כי
בברכה זו אנו מזכירים להקב"ה
את זכות אבות. אם אין לנו מספיק
זכויות משלנו, תמיד יש לנו זכות
האבות שהקב"ה הבטיח
לאברהם שהוא יהיה
אב לעם גדול.

למה

אנחנו עומדים

עם רגליים צמודות?
כי אנו רוצים להראות
כמו מלאכים שיש
להם רק רגל אחת.

צריך

להתפלל את

תפילת העמידה
מספיק בשקט כדי
שאף אחד לא ישמע, אבל
מספיק בקול שאני יכולה
לשמוע את עצמי.

גואל ישראל

אנו מבקשים
מהקב"ה לא רק
לגאול אותנו אלא
גם לעזור לנו
עם הבעיות
היומיומיות

כמה חשובה

העמידה? במסכת

ברכות, 1: 5, כתוב: 'אפילו המלך שואל בשלומו, לא ישיבנו, ואפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק'. ר' עובדיה מברטנורא מסביר שרק בסכנת נפשות מפסיקים להתפלל העמידה. אם את באמצע תפילת העמידה, אפילו אם מלך ישראל יגיד שלום, אסור להשיב לו, ואפילו אם נחש לא מסוכן מתקרב, לא מפסיקים להתפלל את תפילת העמידה!

סלח לנו אבינו,

השיבנו אבינו

הם שני המקומות היחידים בעמידה שקוראים להקב"ה 'אבינו'. למה? כי אבא תמיד ירחם על הבן שלו מתוך אהבה אם הבן יבקש סליחה. כך הקב"ה מקבל את תשובתינו כי הוא 'אבינו'. הקב"ה לא מכריח אותנו לחזור בתשובה, אבל אם אנחנו באמת רוצים לעשות תשובה, הקב"ה מקל את הדרך בעבורינו.

סלח...מחל

הפירוש של סלח זה לא להעניש אותנו, אבל הפירוש של מחל זה להתייחס אלינו כאילו שלא קרה כלום (לא חטאנו). למשל, אחרי מריבה עם חברה, אולי את סלחת לה, אבל הקשר בינך ובינה לא נשאר שלם. סליחה זה כאשר סולחים להם, אבל מחילה זה לחזור ליחס הנוח שהיה לפני המריבה.

ישנם שני מקומות מיוחדים שיכולים להוסיף תפילות אישיות משלנו

- בתפילת רפאנו אחרי המילים 'לכל מכותינו' נוהגים להתפלל על חולים.
 - בתפילת שמע קולנו אחרי המילים 'ריקם אל תשיבנו' יש שתי תפילות שאפשר להוסיף, אחד לתשובה ואחד לפרנסה.
- יכולים גם להוסיף כל תפילה שרוצים.
- בשני המקומות האילו, מותר להוסיף תפילות בכל שפה שנוח, ואיזה מילים שרוצים.

תקע בשופר

בברכת גואל ישראל בקשנו מהקב"ה עזרה עם בעיות יומיומיות. פה אנו מבקשים גאולה שלמה וקיבוץ גלויות.

ולמלשינים

הברכה הזאת נוספה על ידי ר' גמליאל II בגלל כל המלשינים שהלשינו לרומאים בתקופת חורבן בית שני. זו הברכה ה-19. אז למה לא קוראים לעמידה 'תפילת תשע עשרה'? כי אנחנו תמיד מקווים שעוד מעט לא נצטרך ברכה זו.

רפאנו ה' ונרפא

כשרופאים או מלאכים מרפאים אותנו, הם לא תמיד מרפאים אותנו בשלמות. אנו מבקשים מהקב"ה לרפא אותנו כי רק אז אנחנו נתרפא לגמרי ולעולם.

על הצדיקים – ולירושלים

– את צמח דוד עבדך

- מכיוון שאנחנו צריכים מנהיגים טובים, אנחנו מבקשים מהקב"ה לברך אותם.
- אז אנחנו מברכים על החזרת ירושלים, כי שום ברכה לא מושלמת לפני בניית ירושלים עיר הקודש.
- עכשיו מבקשים את משיח בן דוד, כי הגאולה השלמה תגיעה רק על ידי משיח בן דוד.

רצה

כמו עבד שמודה
לאדונו על שהקשיב
לו, בברכה זו אנו
מבקשים מהקב"ה
לקבל ברצון
את תפילתנו.

שים שלום

הברכה האחרונה
בעמידה זו ברכה על
השלום. למה? כי
'אין כלי מחזיק
ברכה אלא
השלום.'

מודים - בחזרת הש"ץ

רק בתפילת **מודים**
הקהל מברך (מודים
דרבנו) עם שליח צבור ולא
רק עונים 'אמן' כמו בשאר
הברכות, כי בברכה זו אנו מודים
להקב"ה על כל הטוב ומקבלים
על עצמינו עול מלכות שמים,
וכל אחד ואחד צריך לעשות את
זה בעצמו ולא דרך שליח.

יהיו לרצון

מסיימים שמונה עשרה
עם תפילה קצרה שהקב"ה
יקבל את תפילתנו ברצון. יש
חלוקי דעות איפה לאמר תפילה
זו – לפני או אחרי **אלקי נצור לשוני**.
יש אומרים **שאלקי נצור לשוני** היא
לא חלק של העמידה, אז צריכים לאמר
יהיו לרצון מיד אחרי המברך את עמו ישראל
בשלום. יש אומרים שבגלל שחז"ל הוסיפו
את תפילת **אלקי נצור לשוני**, היא חלק מהעמידה
אז אומרים יהיו לרצון **אחרי אלקי נצור לשוני**.
ויש אומרים לאמר "יהיו לרצון" בשני המקומות.

שש זכירות

זכירת יציאת מצרים

למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיידך

זכירת מעמד הר סיני

רק השמר לך ושמר נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, ופן יסורו מלבבך כל ימי חיידך, והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלקים בחרב.

זכירת מעשה עמלק

זכור את אשר עשה לך עמלק, בדרך בצאתכם ממצרים. אשר קרך בדרך, ויזנב בך כל הנחשלים אחריו, ואתה עיף ויגע, ולא ירא אלקים. והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל איביך מסביב, בארץ אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה לרשתה, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, לא תשכח.

זכירת חטא העגל

זכר, אל תשכח, את אשר הקצפת את ה' אלקיך במדבר.

זכירת חטא מרים

זכור את אשר עשה ה' אלקיך למרים, בדרך בצאתכם ממצרים.

זכירת השבת

זכור את יום השבת לקדשו.

שש מצוות תמידיות

להאמין שיש אלוקא

ואין אחר זולתו

לאהבו

ליחדו

לירא אותו

ולא תתרו

שלושה עשר עקרים

- אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.
- אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא יחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנים, והוא לבדו אלקינו, היה הוה ויהיה.
- אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו אינו גוף, ולא ישיגונו משיגי הגוף, ואין לו שום דמיון כלל.
- אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא ראשון והוא אחרון.
- אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל, ואין לזולתו ראוי להתפלל.
- אני מאמין באמונה שלמה שכל דברי נביאים אמת.
- אני מאמין באמונה שלמה שנבואת משה רבנו עליו השלום היתה אמתית, ושהוא היה אב לנביאים, לקודמים לפניו ולבאים אחריו.
- אני מאמין באמונה שלמה שכל התורה המצויה עתה בידינו היא הנתונה למשה רבנו עליו השלום.
- אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו.
- אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשה בני אדם וכל מחשבותם, שנאמר: היצר יחד לבם, המבין את כל מעשיהם.
- אני מאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו גומל טוב לשומרי מצותיו ומעניש לעוברי מצותיו.
- אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואף על פי שיתמהמה אם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא.
- אני מאמין באמונה שלמה שתהיה תחית המתים בעת שיעלה רצון מאת הבורא יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים.

אני מאמין
באמונה שלמה
בביאת המשיח
ואף על פי
שיתמהמה
אם כל זה אחכה
לו בכל יום שיבוא.